

körü pályázatot hirdetett. A részletes kritika majd ennek eredménye után hallathatja jogos szavát.

Most csupán általánosságban akarunk egy pár megjegyzést tenni. Elsősorban azt, hogy szobrászaink teljességgel helytelen nézőpontból fogták föl feladatukat akkor, mikor pályamunkáikba valósággal bele akarták vézni, sőt zsúfolni azt a sokféle irodalmi és politikai fölfogást, melyek körül az Ady vita kavargog s melyek egyikét vagy másikat oly élesen foglalta el a pályázók egyrésze a halott költővel szemben. Ahelyett, hogy értékes, komoly szobrászművet egykeztek volna teremteni: gipszstanulmányokat, vezércikkeket, gipsz szellemeskedéseket gyártottak Adyról, vésővel írták tovább a tollal, szóval kezdett és lankadatlanul folytatott Adyvitát. Így keveredett azután bele a vésők puritán munkájába a politikum, az irodalompolitika, a világnézeti harc és sok más egyéb, aminek mindnek nem lenne, sőt nem is lehetne semmi helye az ily feladatok megoldásánál.

Jó, kifejező, megkapó és megható Ady síremléket vártunk — s kaptunk vagy sablonos költőjelképeket, lantos akárcikkeket, vagy zavaros, stílustalan, Ady vitacikkeket, erőltetett és kihívó glosszákat, Ady bekebelezéseket.

A véső nemes, tiszta, művészi munkáját vártuk s ehelyett azt kellett tapasztalnunk, hogy több véső mögül világnézeti rohamcsapata tömörül, mely a síremléssel is magának próbálja elhódítani a tragikus sorsú, halála után is viharmagvakat elszóró költőt.

Aztán ott vannak az Ady magyarázói. Szobrászok, akik hallottak valami harangzúgást, meg félrevert harangszót Ady Eindről s most nagy-naiuval gipszbe pepecséték tétova vélekedésüket Ady poéziseiről. Ezek aztán lámpagyári és nippkirakatokba illő figurákat kapargáltak oda a holnap hősről, a részeg evezősről, a magyar fáról, a magyar szfinxről, Léda szerelméről, és az Ady verseiből áradó szimbólumözönről.

Ady alakját körülvették női aktokkal, sasokkal, lantokkal, virággal, tulipánosláda cirádákkal, magából Adyból csináltak dühöngő harcost, esett harcost, fejét megkoszorúzták a magyar térképpel, érdekes, beethoveni koponyáját felnagyították gúlai méretekre, raktak alája döbbenetes szimbólumkígyókat, ismét mások kecses torta-díszként pettyentették gipszkrémekre

alakocskáját. Lehangelődva kellett bámulnunk ezt a fehér khaoszt!

A zavaros, fiatalos, nagyon sok esetben erősen műkedvelőízű próbálkozások mellett itt-ott föltűnt azután egyik-másik jónevű szobrászunk szolid pályaterve. Ezek viszont túlynyomólag a legáltalánosabb sablonokhoz igazodtak. Ezek alig mondtak valamit Adyról, am azok meg annyi mindent kapkodtak össze róla, hogy oldal-számra menő, külön magyarázatokkal kellett a szerzőknek kifejtteni a gipszproblémák kihámozhatóan lényegét. (E pályatervek megvalósítása esetén tanácsos lett volna a temetőben is az emlék mellé állítani ezeket a rejtvényfejtő táblázatokat, mert különben hangos viták verték volna föl állandóan a halottak birodalmának ünnepi csöndjét...) Általábanvéve, a pályázók túlynyomó nagyrésze nem vette figyelembe, hogy a síremlék, mint szobrászi feladat mégsem azonosítható teljesen a városba illő szoborművel. A temető hangulata odaillo fölfogást követel, a temetőnek megvan a maga külön architektúrája.

A pályamunkák nagy többsége az építészeti részt feltűnően elhanyagolta.

Rövidre fogva: ismertnevű szobrászaink hoztak néhány komoly, megvalósítható, szolid pályamunkát, de nem erőltették meg magukat, hogy valami igazán kivételeset alkossanak. A fiatalok viszont jó ötleteket is vetettek itt-ott felszínre, de ezek nem forrtak ki annyira kezük alatt, hogy a végleges kivített reájuk lehessen bízni. Kis minta és nagy sírszobor — nagy út van a kettő között, mely alatt puritán, biztos vonalvezetés híjján fáradtan csuklik össze a tétova ötlet. Az Ady síremlék kérdése pályázattal nem dől el, a feladat megoldatlan maradt. Az igazi megoldásnak a mostani tanulságokon keresztül kell kiforrnia. —n.

Zenei szemle.

Az Operaháznak a szezonban eddig négy bemutatója volt. Puccini *Turandot*-ja, Siklós Albert *Hónapok háza* című operája, Csajkovszki *A diótörő* című balettje és legutóbb (január 30) Wolf-Ferrari *A négy házsártos* című víg dalműve. Puccini utolsó remeke, a *Turandot*, nagy sikert ért el és a zeneköltő többi műve mellett állandóan műsoron marad; Siklós operája életképtelen, csak addig játsszák, míg a bérletesek végighallgatják; a balett

lényegtelen apróság, gyermekelőadá-sokra talán beválik; Wolf-Ferrari víg-operája alighanem műsoron marad egy ideig, mert a közönség áhítozik a színpad vidámságára. A kedves, igénytelen történet derűje mindenkinek jól esik s a súlytalan, inkább kellemes zene elszórakoztatja a nem nagyon igényeseket. A *négy házsártos* olyan opera, melyet *egyszer* szívesen meghallgat az ember.

Az opera szövegét az olasz vígjáték atyja: *Goldoni* írta. Jobban mondva a szeniális olasz mester száználvan vígjátékának egyikéből (*I Quattro Rusteghi*) *G. Pizzolato* formálta át libret-tóvá. *Goldoni* szíparkázó, csúfolódó, ostorozó vígjátékai ma is gyönyörköd-tetnek. Ha a hozzájuk írt zene ügyesen illusztrál és hangulatot fest, kész a víg-opera. *Wolf-Ferrari* partitúrájában ezt cselekedte. Olaszos könnyedséggel fogta be zenekarának hangszereibe a német kedélyességet s igénytelen és szerény tudott maradni kótáiban *Goldoni* emel-kedett szelleme mellett.

Wolf-Ferrari Velencében született, olasz-német származású, zeneszerző. Ötven év körüli ember. Az olasz zene-kultúrájának nem jelentéktelen munkása. Kamarazene és szimfónikus műveit szívesen meghallgatjuk hangverseny-műsorainkon. Egyik Szimfoniétá-jában vagy húsz évvel ezelőtt gyönyörűsége-ünk telt. Budapesten eddig három operája került előadásra: A *kíváncsi asszonyok* (1906), melyet csak ötször játszottak; *Susanne tilka* (1911) című egyfelvonásos most is műsoron van és a *Madonna ékszere* (1913), melyet a Városi Színház mutatott be.

A *négy házsártos* partitúrája igénye-sebb, mint az előbbieik, de jelentősnek nem mondható. *Wolf-Ferrari* neoro-mantikus. Stílusa régi, jobban mondva régieskedő. Mozart és Rossini mai epigonja. Eléggé finom, igen ügyes és jó muzsikus, de nem jelentős talentum. Kellemes és szórakoztató zenét ír, de egyéni mondanivalója alig akad, inven-ciója szűkrezabott s zenei bálvány-képeinek hatását nem palástolja, sőt sokkal kisebbek, például *D'Ambrosio* befolyását sem veti meg. A *négy házsár-tos* vezérkönyvének néhány száma (*Intermezzo*, *közjáték*, *Canzonetta*) igen tetszetős. Ezek magyarázzák operájá-nak külföldi s itteni sikerét.

A *négy házsártos* a nyárspolgári élet fonákágainak kifigurázása. Régi ve-lencei filisztertörténet. Négy gromba és házsártos férj lenyűgözve tartja

házanépét az erkölcs és a rend nevé-ben. Az egyik házsártos a leányát el-jegyzi a másik házsártos fiával, de úgy, hogy a fiatalok csak az esküvőn lát-hatják meg egymást. Az asszony-nép csalafintasággal kijátssza a házsártoso-kat s mikor az apák erre rájönnek, szörnyű haragra lobbannak, de egyik ügyes, bátor és ötletes asszony szembe-zsáll velük, kiegyenlíti a félreértéseket s a fiatalok, mert úgvis ismerik és szeretik egymást, a felsült négy házsár-tos örömkönnyes bosszúságára egy-máséi lesznek.

Sok elevenség, kedély és humor van a cselekményben, de nem igazi, nem pezsgő élet. Nem valóság, hanem: színdarab.

A zene, mely igyekszik aláhúzogatni a mondanivalót (és ez sokszor sikerül is) végeredményében a szó, a fogalom ér-telmét nem engedi tisztán kicsengeni, úgyhogy csak a szöveg hangulatát kapjuk meg és nem a tiszta, *Goldoni* által kiélezett értelmet. Pedig meg kell jegyeznünk, hogy a zeneszerző a szó-tiszteletben feladata magaslatán állott. Amikor a szöveg sokat mond, ő alig muzsikál. A zene dinamikai erejével sohasem él vissza. A szereplők az ópus követelményének megfelelően úgy énekelnek, hogy jobb szövegmondást éne-kestől már el sem lehet képzelni. Operaénekesünk olyan vígjátékstílus-ban játszik szerepeiket, mint a régi híres Vígszínház-beli együttes. És mégis többször elszakad a cselekmény szava-inak fonala, aminek a műfaj az oka, mert a percekig tartó *presto*-k és *vivace*-k szavainak értelmét senki sem értheti meg.

Az előadás nagyon jó. A rendező, *Szemere Árpád* elsőrendű művészi mun-kát végzett. A díszletek s a jelmezek stílusosak. A szereplők (*Medek Anna*, *Sándor Mária*, *Szabó Lujza*, *Venczell*, *Szende*) dicséretet érdemelnek.

*

A *Filharmóniai Társaság* rendkívüli hangverseny keretében «Magyar est»-et rendezett, ahelyett, hogy *rendes hang-versenyei volnának magyarok*. Legrégibb és legérdemesebb zeneművészeti egye-sületünknek három feladata: a klasz-szikusok ápolása, új magyar művek bemutatása és nevezetesebb külföldi szerzemények megismertetése. Ezt a feladatot eddig rendszerint vegyes mű-sorok keretében oldották meg. Most minden magyar művet egy estére tűztek ki s ezzel elriasztották a közönséget.

Döbbenetesen beigazolódott, hogy zene-kultúránk egyenletlen, felszínes és főként — *nem magyar*. Jó, ha száz ember váltott jegyet erre a koncertre. A magyar-est nem érdekelte germán lelkű zenevilágunkat. Saját otthonunkban ilyen bizonyítványt állítunk ki magyar zeneszerzőkről, mikor a külföld dícsőítí műveiket.

Igaz, hogy a műsor szerzői (*Kókai Rezső, Haják Károly, Gy. Márkus Lili, Zádor Jenő és Ádám Jenő*) bizonytalan értékű művekkel állottak elő, de így is éreztük, hogy ezek a fiatalok nagy készültségűek, akiktől sokat várhatunk. A dologbeli tudás — nem zeneköltészet, de a részvétlenség jobban öl, mint a sikertelenség s megbéníthatja az érzékeny költői szívet. A magyar-est kótá-papírszagú hanghullámaiból *Kókai Rezső Szvit*-jének negyedik tétele emelkedett ki.

*

A szóló-koncertek sorából *Schmidt-hauer Lajos*, kiváló orgonaművészünk hangversenye és *Basilides Mária*, egyszerű énekesnőnk, gyönyörű Schubert-estje magaslott ki. *Papp Viktor*.

Külföldi folyóiratszemle.

Edmond Jaloux, a regényíró és kritikus az *Europäische Revue* februári számában Freud franciaországi hatásától értekezik. A francia orvosok többsége ellene van a freudi tanításoknak és módszernek. Jaloux először elfogultságnak hitte ezt az elzárkózást, de rájött, hogy a tudattalan kérdésében is tekintettel kell lenni a faji eltérésekre. A franciáknál a tudatalatti jelenségek ritkábbak és gyengébbek, mint a germán vagy szláv lelkekben. A kettős személyiség problémája a következetes francia ember számára nem döntő jelentőségű; katolicizmus a gyónás lehetőségével és nagy lelkiismereti szabadsága megóvjá őt a gátlások és belső komplexumok túlzott átélésétől. A freudi pansexualizmus is értelmetlen a könnyelmű és élvezetekbe szívesen belekóstoló, de alapjába egészséges és józan francia polgár szemében. A francia regényírókban az önelemzés, önmegfigyelés érzéke nagyon kifejlődött és kiszélesíti a tudat határait.

Az újabb francia regényben azonban egyre nagyobb szerepet játszik a tudattalan. Jaloux nagyon helyesen megállapítja, hogy itt Freud mellett

és tőle függetlenül más befolyások érvényesülnek, elsősorban André Gide-é és Marcel Prousté, akik viszont Dosztojevszkij és Bergson hatását közvetítik. Közvetlen hatás a legújabb irodalomban mutatkozik; 1920 óta a legtöbb francia regényben latensen ott van a freudizmus. Természetesen csak legáltalánosabb elveiben és nem egyes tanításaiban; az írók nem egyes freudi tételeket alkalmaznak és illusztrálnak, csupán impulzust nyerne belőlük.

A latin népek általában tisztultaban, túlzásoktól mentebben fogadták be a freudizmust, mint a németek vagy akár a mi itthoni freudistáink. Nálunk és a németeknél elsősorban tudományos eredményeket kívántak az új elvekkel elérni és a rendszer néhány alap gondolatát végletekig erőszakolva a legváltozatosabb területeken alkalmazták. A franciák és olaszok (Italo Svevot, az új nagy regényírótehetséget emlegetik náluk Freud tanítványként), megéreztek az irodalmi lehetőségeket a tudattalannak, az ösztönéletnek vizsgálatában és ezeket aknázzák ki.

*

Az *Europäische Revue*-ben egy másik érdekes cikk is olvasható. Nikolaus Berdjajew, orosz emigráns író, aki Párisban nagy feltűnést keltett «Uj középkor» című könyvével, az orosz fiatalság mai típusát próbálja megrajzolni. A forradalom óta új emberfajta alakult ki Oroszországban, amely nem azonos a régi forradalmár intellektuellel, sem a régi rendek bármelyikével. A munkás- és parasztsztyámból kiemelkedettek ezek az új emberek, a szovjetbürokráciát, a tanácsokat ők irányítják. Nem kommunisták a szó marxista, ideológiai értelmében, de a forradalmat megváltozhatatlan tényként tekintik. Közös jellemvonásuk, hogy energikus tettemberek, akiket uralomvágy, életerő, praktikus energiák fűtenek. Ez a tulajdonságuk különbözteti meg őket legélesebben a régi álmódzó, gondolatban élő fiatalságtól. Amerikanizálódtak, a technikát nagyrabecsülik, barbárabbak és alacsonyabb szellemi nivójuak, mint a régi forradalom előtti intelligencia. Berdjajew éles szemmel figyeli meg a forradalom nemzedékében a felforgatásellenes hangulatot; rendet, organizációt kíván mindenki a szörnyű kaos után. Politikával keveset törődnek; szociális értelemben demokratikusak,